

1. С.Д. Гальчак. Становище цивільних примусових робітників Райху в Україні (1945-2010 рр.): історичні, соціально-побутові та правові аспекти // Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора історичних наук. // Ін-т історії України НАН України. – К., 2010. – С. 501
2. С.Д. Гальчак. Особлива категорія репатріантів // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського: Збірник наукових праць. Серія: Історія / За заг. ред. проф. П.С. Григорчука. – Вінниця, 2008. – Вип. XIII. С. 126-130.
3. М.П. Куницький. Примусова репатріація радянських громадян до СРСР після Другої світової війни (український вектор): Монографія. – Луцьк, 2007. – С. 184
4. Г.М. Голиш. У вирі війни. Становище неповнолітніх громадян України в 1941-1945 рр.: Монографія. – Черкаси: Черкаський ЦНТЕІ, 2005. – С.323, іл.
5. Центральний державний архів вищих органів влади та управління (далі ЦДАВО) України – Ф.Р.2. – Оп. 7. – Од.зб. 4255.
6. ЦДАВО України – Ф.Р.2. – Оп. 7. – Од.зб. 4255.
7. ЦДАВО України – Ф.Р.2. – Оп. 7. – Од.зб. 2997.
8. ЦДАВО України – Ф.Р.2. – Оп. 7. – Од.зб. 3010.
9. ЦДАВО України – Ф.Р.2. – Оп. 7. – Од.зб. 4232.
10. ЦДАВО України – Ф.Р.2. – Оп. 7. – Од.зб. 4228.
11. ЦДАВО України – Ф.Р.2. – Оп. 7. – Од.зб. 3010.
12. ЦДАВО України – Ф.Р.2. – Оп. 7. – Од.зб. 4228.
13. ЦДАВО України – Ф.Р.2. – Оп. 7. – Од.зб. 4228.
14. ЦДАВО України – Ф.Р.2. – Оп. 7. – Од.зб. 4231.
15. ЦДАВО України – Ф.Р.2. – Оп. 7. – Од.зб. 3014.
16. ЦДАВО України – Ф.Р.2. – Оп. 7. – Од.зб. 4255.
17. ЦДАВО України – Ф.Р.2. – Оп. 7. – Од.зб. 4227.
18. ЦДАВО України – Ф.Р.2. – Оп. 7. – Од.зб. 3010.

Аннотація

Рассматривается малоисследованный вопрос проведения и организации идеологической работы среди детей-репатриантов на территории Украины в послевоенный период. В исследовании проанализирована специфика, характерные особенности, основные цели и задачи идеологической обработки этой категории репатриантов.

Ключевые слова: идеологическая работа, репатриация, дети-репатрианты.

Annotations

An unexplored question of organization and ideological work among immigrant children in Ukraine in the postwar period. The study analyzed the specificity characteristics, the main goals and objectives of the indoctrination of this category of returnees..

Keywords: ideological work, repatriation, children repatriated.

«ГРУШІВСЬКЕ ЧУДО» КРИЗЬ ПРИЗМУ РАДЯНСЬКОЇ АНТИРЕЛІГІЙНОЇ ПРОПАГАНДИ (1987-1988 рр.)

Розглядаються події в селі Грушеві Дрогобицького району на Львівщині протягом кількох місяців 1987 року, які були пов'язані з «об'явленням Пресвятої Богородиці», відомим в історії як «Грушівське чудо». Автор статті зосередив свою увагу на формах і методах протидії радянських органів влади відродженню і публічному вияву релігійних переконань серед населення Західної України, а також на значенні цих подій для розгортання процесу легалізації Української Греко-Католицької Церкви.

Ключові слова: боротьба з релігією, греко-католицьке підпілля, «об'явлення Богородиці».

Релігія упродовж усього існування Радянської держави приречена була перебувати на маргінесі суспільного життя. Комуністичний тоталітарний режим, керуючись атеїстичною ідеологією, поставив за мету зламати, а, зрештою, і знищити релігійну свідомість громадян. Після остаточного приєднання Західної України до СРСР та насильницької ліквідації найбільш масової і поширеної серед населення Галичини (1946 р.) й Закарпаття (1949) Греко-Католицької Церкви, і на цих теренах почалася поступова, але неухильна антирелігійна пропаганда в руслі загальної радянської новопрієднаних земель. Однак, боротьба державних чиновників і репресивних органів з вірою і віруючими протягом чотирьох десятиліть так і не досягли бажаних результатів та бодай ілюзорної підтримки серед населення. Феномен релігійності, відданості християнським традиціям і своїй Церкві та «тихого» опору атеїстичним ідеям яскраво проявив себе у події, відомій як «об'явлення Пресвятої Богородиці» в с. Грушів на Дрогобищині у 1987 р. в умовах, коли стара радянська державно-політична й ідеологічна система переживала глибоку кризу і гарячково шукала виходу в проголошених новим керівництвом ідеях «перебудови» та «плюралізму».

Проблематика подій у Грушеві досі не була предметом окремого наукового дослідження, хоч і знайшла відображення у кількох виданнях публіцистичного та популярно-релігійного характеру. Зокрема, слід згадати невелику книжечку Йосифа Бевза «Проща до Грушева», присвячену подіям 1987 р. на Дрогобищині, що побачила світ у 2008 р. [1]. Греко-католицький священник Василь Боянівський, близький співробітник першого єпископа-ординарія Самбірсько-Дрогобицького Юліана Вороновського у своїй брошурі «Коротко про Грушів та Грушівську Ікону Богоматері» розглянув «об'явлення» у ширшому контексті історії цього відомого відпустового місця [2]. Очевидно, що про «Грушівське чудо» принагідно згадували історики, політологи та релігієзнавці, які досліджували проблематику релігійного

відродження в останні роки існування Радянського Союзу та, особливо, процес легалізації УГКЦ (Б. Боцюрків [3], В. Пащенко [4], Я. Стоцький [5] та ін.).

Однак великий масив джерельного матеріалу щодо цієї проблематики і досі залишається неопрацьованим, а навіть частково недоступним для дослідників. У цій статті нами використано і запроваджено до наукового обігу архівні документи Центрального державного архіву громадських об'єднань України (ЦДАГО України), фонди уповноважених Ради у справах релігій при Раді Міністрів УРСР по Тернопільській та Івано-Франківській областях, що зберігаються у відповідних обласних державних архівах (ДАТО і ДАІФО). На жаль, до сих пір залишаються недоступними матеріали з фонду уповноваженого по Львівській області (ДАЛО) та Галузевого державного архіву СБУ (ГДА СБУ), за винятком окремих розсекречених документів (відкритий електронний архів), які знаходяться в інформаційно-довідковому залі при УСБУ у Львівській області. Для забезпечення максимальної об'єктивності та повноти представлення й аналізу подій в Грушеві 1987 р. було використано усні інтерв'ю з очевидцями, що були проведені співпрацівниками і зберігаються тепер в архіві Інституту історії Церкви Українського католицького університету у Львові (АІЦ) (тематичні інтерв'ю про «об'явлення Богородиці» з жителями с. Грушів – В. Майкут, А. Литвинко і М. Біляк [6], прочанами – о. Іван Сеньків [7] і активістами руху за легалізацію Української Греко-Католицької Церкви (УГКЦ) – Іван Гель [8], а також тогочасні публікації в радянській періодиці, в яких висвітлюється офіційна позиція державних чиновників і компартійних ідеологів.

Епоха горбачовської перебудови стала часом, коли велика частина населення була налаштована на зміни. Напередодні святкування 1000-ліття Хрещення Русі радянське суспільство і керівництво СРСР почало змінювати своє ставлення до релігії і Церкви. Очевидно, що ці зрушення не відбувалися без перешкод і чиновники на місцях прагнули й надалі контролювати, а то й саботувати, будь-які реформи у суспільному житті країни, особливо, в релігійній сфері, яку вони найменше розуміли і якої найбільше остерігалися. Західний регіон України (Львівська, Івано-Франківська, Тернопільська і Закарпатська області) протягом чотирьох десятиліть радянського панування відзначався найвищим рівнем релігійності населення, в якому владі так і не вдалося вирішити «уніатську проблему» [9, с. 345-347]. Так, наприкінці 1980-х рр. згідно з офіційною статистикою до підпільних структур УГКЦ в регіоні належали 7 єпископів, 241 священник, 148 монахів і 324 монахині [4, с. 482].

Грушів на Дрогобиччині – це відомий здавен паломницький центр, до якого протягом кількох століть ходили прочани на поклін Пресвятій Богородиці та її чудотворній іконі. За даними «Історичного Шематизму» до парафії в Грушеві (Мединицький деканат Перемишльської єпархії) належало дві церкви (Св. Параскеви – головна, Собору Пресвятої Богородиці – філіальна) і відпустова каплиця Пресвятої Тройці [10, с. 192]. З приходом радянської влади менша церква Собору Пресвятої Богородиці в 1959 р. була зачинена. Саме на балконі цієї зачиненої церкви 26 квітня 1987 р. дванадцятирічна Марія Кізін побачила силует жінки в чорному. Чутка про «чудо» протягом дня облетіла всі навколишні села, згодом увесь регіон та сусідні області, і туди почали їхати прочани. Як часто буває в таких випадках, віруючі шукали аналогій цього «видіння» з драматичними подіями з історії України та сусідніх народів. Так, наприклад, грушівці згадували, що початкові багатьох воєн чи окремих баталій часто передували подібні «об'явлення Богородиці» [6, арк. 18]. Особливої драматичності додавав бачений Марією Кізін образ «чорної Мадонни» саме у річницю аварії на Чорнобильській АЕС (26 квітня 1986 р.), яка і так мала негативне, духовно-апокаліптичне сприйняття серед населення СРСР [11, с. 386].

Радянська влада розпочала масштабну ідеологічну боротьбу на шпальтах львівських газет («Вільна Україна» [12, с. 3], «Львовская правда» [13, с. 4], «Ленінська молодь» [14, с. 4]) і дрогобицької «Радянське слово» [15, с. 3; 16, с. 3; 17, с. 4; 18, с. 4], звинувачуючи інспіраторів «чуда» у маніпуляції довірливістю «наївних громадян», фінансовому зловживанні, пропаганді «уніатства», антинауковості тощо. Наприкінці травня 1987 р. місцеві можновладці вдалися до радикальніших дій і у зв'язку «із складною епідемічною та епізоотичною ситуацією в республіці по інфекційних захворюваннях сільськогосподарських тварин і птиці та з метою застереження завезення цих захворювань на територію району» заборонили доступ приватних транспортних засобів у Грушів і сусідні села, а також «прикоротили» автобусні маршрути [19, с. 1]. Особливо представники влади остерігалися, щоб до села не потрапили разом з прочанами греко-католицькі священники, яких називали «блукаючими». Зокрема, працівниками МВС були затримані і звинувачені у порушенні законодавства про релігійні культи отці Іван і Тарас Сеньківі, що нелегально душпастирювали на Тернопільщині [20, с. 2]. Цікаво, що у своєму інтерв'ю о. Іван Сеньків наголосив, що вирішив поїхати до Грушева якраз після низки публікацій у місцевій пресі: «.. якщо вже пише преса, то дійсно щось є» [7, арк. 43-44]. Також інші свідки подій у

Грушеві стверджували, що найбільшу рекламу зробили матеріали «розвінчування» у центральних газетах і сюжет по центральному телебаченні в червні 1987 р. [2, с. 15; 6, арк. 19].

Уповноважений РСР по Львівській області Ю. Решетило у своєму спецповідомленні від 21 травня 1987 р., представляючи «чудо» як справу групи фанатиків, просив своїх колег, зокрема, уповноваженого по Тернопільській області М. Дядьо, миттєво реагувати на порушників з інших областей. Як приклад він наводив двох «уніатських священників» з Тернопільщини (отців Сеньківих), затриманих міліцією, і надав цілий список державних номерів приватного автотранспорту з Тернопільської області, яким прибули паломники до Грушева 16-17 травня 1987 р. [21, арк. 40-41] Непокіло владу й те, що «Грушівське чудо» несподівано виявило стрімкий мультиплікативний ефект, набуваючи масового поширення в інших місцевостях західноукраїнського регіону. Зокрема, М. Дядьо в інформаційному звіті за 1987 р. писав про аналогічні «з'явлення Богородиці» в 47 населених пунктах, які відбувалися в травні того року «не без участі уніатських елементів» [22, арк. 10]. У звіті першого секретаря Львівського обкому КПУ В. Борисюка було вказано, що протягом 1988 р. у Львівській області були зафіксовані випадки поширення чуток «уніатськими екстремістами» про «чуда та об'явлення» в деяких населених пунктах Городоцького району [23, арк. 77-78].

Зважаючи на наслідки подій навколо Грушева, наприкінці травня 1987 р. голова Ради у справах релігій при Раді Міністрів УРСР М. Колесник наказав уповноваженим західноукраїнських областей посилити боротьбу з «проуніатськи настроєними елементами» та їхніми прагненнями використати т. зв. «святі місця» для піднесення серед населення релігійного марновірства [21, арк. 42]. Один з керівників Ради Костенко у звіті про стан і діяльність «уніатських залишків» в Івано-Франківській області зазначав, що ведеться постійна профілактична робота з активними уніатами. Згідно з цим повідомленням, місцевим функціонерам вдалося здобути певні успіхи: протягом 1985-1987 рр. проведено бесіди з 70 священниками і монахами [21, арк. 43]; виготовлено 9 контрпропагандистських матеріалів для Заходу; виявлено і закрито 8 т. зв. «домашніх церков»; конфісковано бл. 2 тисяч екземплярів уніатської атрибутики. Проте, боротьбу з «уніатами», на думку чиновника від релігії, у світлі подій в Грушеві не слід вважати цілком успішною, оскільки велика кількість прочан була саме з Івано-Франківської області. На думку Костенка, заходи місцевої влади не завжди впливали на

уніатських священників і ті продовжували нелегально служити. Це підтверджують такі факти: в окремих селах області (наприклад, Гошів, Станьківці, Рахиня) жоден з народжених в 1986 р. не був хрещений в православній церкві; «уніатські верховоди» в області (П. Василик, С. Дмитерко, М. Сімкайло, М. Матійців, М. Волосянко) очорнюють РПЦ і православних священників; використовують відсутність православного духовенства в окремих населених пунктах; відбувається, хоч і невелике, але поповнення рядів нелегального духовенства; правоохоронні органи не завжди сумлінно виконують накази щодо виявлення «уніатських зборищ»; поширюються чутки про можливу легалізацію УГКЦ тощо. І саме на ці, пов'язані з релігією проблеми в регіоні, на думку чиновника Ради, необхідно звернути особливу увагу [21, арк. 43-45]. Слід відзначити, що радянські пропагандисти, аналізуючи події в Грушеві, визнавали прорахунки в атеїстичній роботі в регіоні та засуджували бездіяльність комсомольців і комуністів [24, с. 1; 25, с. 3].

Згодом заборона на в'їзд в Грушів була скасована (1 червня 1987 р.), але голова виконкому Дрогобицької райради рекомендував лікарям і санепідомологам продовжити ряд заходів у населених пунктах по недопущенню виникнення і розповсюдження епідеміологічних захворювань [26, с. 3]. За свідченням очевидців, село й околицю охороняли посилені наряди міліції, солдат і пожежників, на дорогах стояли пости ДАІ, місцеві чиновники намагалися «відремонтувати» церковний балкон, оббивши його фанерою і тканиною [1, с. 40]. Переслідувань зазнала свідок «чуда»: Марію разом з матір'ю було відправлено в санаторій на 3 місяці. Місцевого православного священника Зиновія Майкута намагалися примусити до «розвінчування» чуда, але він відмовився, стверджуючи, що не може заперечувати того, що сам бачить [6, арк. 20-21].

Події навколо грушівської церкви стривожили вище радянське керівництво. Так у спільному документі від 2 червня 1987 р. прокурор УРСР П. Осипенко, міністр МВС УРСР І. Гладуш і голова республіканської Ради у справах релігій М. Колесник визнали прорахунки правоохоронних органів у релігійній сфері і наказали координувати свою працю з уповноваженими та комісіями сприяння по дотриманню законодавства про релігійні культу. Представникам правоохоронних органів рекомендувалося взяти під особливий контроль т. зв. «святі місця», богородичні святині (діючі і недіючі); виявляти уніатських фанатиків і екстремістів, попереджувати їх про відповідальність за порушення законодавства про культу, попереджувати

будь-які їх дії, які б порушували закони радянської держави. Цікаво, що в документі прописувалися головні свята, під час яких слід очікувати релігійної активізації: богородичні – 28 серпня, 21 вересня, 14 жовтня; Тройця – 7 червня і серед них також згадувався приїзд папи Римського Івана-Павла II до Польщі – 8-14 червня 1987 р. [21, акр. 46-47] Координаційна нарада представників правоохоронних органів у Тернопільській області щодо нелегальної діяльності греко-католиків наголосила на важливості запобігати злочинам у релігійній сфері. Тому для ефективнішої роботи пропонувалося координувати дії всіх органів влади в області для налагодження релігійної ситуації, співпрацювати з іншими областями, духовенством РПЦ тощо [27, арк. 8-11].

Слід зауважити, що аналогічні зустрічі проходили і у попередні роки, на яких неодноразово ставилося завдання ліквідувати «унію» [27, арк. 1-3]. Саме тому події в Грушеві засвідчували, по-перше, неспроможність органів державної влади остаточно вирішити «уніатське питання», а, по-друге, підтверджували «паперову» боротьбу з Церквою в підпіллі.

Події 1987 р. навколо с. Грушева стали пересторогою для радянської влади, особливо напередодні святкування 1000-ліття Хрещення Русі, яке керівництво СРСР прагнуло очолити і використати для своєї користі, а активізація греко-католиків могла стати важливою проблемою і перешкодою в «радянській» ювілею.

Протягом 1987-1988 рр. в радянській пресі тема «Грушівського чуда» неодноразово повторювалася. У трактуванні радянської пропаганди локальний випадок у Грушеві був частиною антирадянської політики капіталістичного Заходу у співпраці з Ватиканом і «клерикальними буржуазними націоналістами», які прагнуть «реанімувати унію» в Україні. За словами одного з працівників Інституту наукового атеїзму, «чуда», «пророцтва», «Марійські роки» (1987 рік був проголошений папою Іваном Павлом II Марійським роком) стали основною зброєю римських архиєреїв у боротьбі з соціалістичними державами [28, с. 3; 29, с. 2].

Партійні чиновники намагалися відслідковувати і реагувати на все, що було пов'язане з Грушевом. Так, під час профілактичної бесіди з греко-католицьким священником П. Чучманом в с. Дора біля м. Яремча старший інспектор апарату уповноваженого Ради у справах релігій по Івано-Франківській області І. Матейко особливо зацікавився «релігійно-націоналістичною» піснею «Засмучена Мати», яка була присвячена подіям в

Грушеві. Чиновник вважав за необхідне дослідити джерело походження таких церковно-релігійних матеріалів [30, арк. 38-38зв].

Відгомін про «Грушівське чудо» потрапив навіть на сторінки закордонної преси. Зокрема, український щоденник у США «Свобода» опублікував на першій сторінці номеру від 30 липня 1987 р. огляд радянської преси про «чудо». Українська газета мала на меті представити західному читачеві ставлення радянських органів влади до релігії і «уніатської проблеми» і кроки, які нею приймаються для охорони від провокацій «клерикалів», як в середині країни, так і ззовні [31, с. 1].

Можна підсумувати, що події кількох місяців 1987 р. у Грушеві підтвердили невдачу радянської політики з атеїзації населення Західної України. Незважаючи на потужну і всеохоплюючу антирелігійну пропаганду, «радянські люди» продовжували зберігати свої релігійні переконання. Також, аналізуючи події у Грушеві, можна говорити про відродження релігійних почуттів як альтернативу насаджуваному зверху атеїзму. Подія «об'явлення Богородиці» хоч і не була прямо пов'язана з УГКЦ у підпіллі, але стала вагомим чинником самоусвідомлення і поштовхом до самоорганізації саме для греко-католиків. Доказом цього може послужити вибір лідерами Комітету захисту Української Католицької Церкви околиць Грушева для альтернативного святкування 1000-ліття Хрещення Русі-України у липні 1988 р. [8, арк. 77; 32, арк. 30]. Радянська влада у зв'язку з подіями в Грушеві, розпочала чергову антиуніатську кампанію, прагнучи представити суспільству, що «об'явлення» було зумовлене не релігійними переконаннями, а політичними провокаціями ворогів «країни Рад». Очевидно, що радянські очільники прагнули захистити свою державну систему від будь-якого, неконтрольованого ними, впливу. Однак, як показала історія з «Грушівським чудом», церковно-релігійна сфера все-таки залишилася частково вільною від цілковитої «радянської». Тому феномен «об'явлення Пресвятої Богородиці у Грушеві» можна трактувати як символ і провісник перемоги свободи сумління над насаджуваним державною владою атеїзмом.

Джерела та література

1. Бевз Й. Проща до Грушева / Й. Бевз. – Дрогобич, 2008. – 50 с.
2. Боянівський В. Коротко про Грушів та Грушівську Ікону Богоматері / В. Боянівський. – Трускавець, 1995. – 19 с.
3. Боцюрків Б. Українська Греко-Католицька Церква в катакомбах (1946-1989) / Б. Боцюрків // Ковчег. Збірник статей з церковної історії. – Львів, 1993. – № 1. – С. 123-164.

4. Пашенко В. Греко-католики в Україні (від 40-х років ХХ століття до наших днів) / В. Пашенко – Полтава, 2002. – 616 с. – ISBN 966-7653-04-7.
5. Стоцький Я. Українська Греко-Католицька Церква і релігійне становище Тернопільщини, (1946-1989) / Я. Стоцький. – Тернопіль: Підручники і Посібники, 2003. – 432 с. – ISBN 966-07-0030-Х.
6. Архів Інституту історії Церкви (АІЦ). – Ф. 1. – Оп. 1. – Спр. Т-18.
7. АІЦ – Ф. 1. – Оп. 1. – Спр. 281.
8. АІЦ – Ф. 1. – Оп. 1. – Спр. Т-29.
9. Єленський В. Велике повернення: релігія у глобальній політиці та міжнародних відносинах кінця ХХ – початку ХХІ століття / В. Єленський. – Львів: видавництво УКУ, 2013. – 504 с. – ISBN 978-966-2778-01-4.
10. Блажейовський Д. Історичний шематизм Перемиської єпархії з включенням Апостольської Адміністрації Лемківщини (1828-1939) / Д. Блажейовський. – Львів: Каменяр, 1995. – 1008 с. – ISBN 5-7745-0672-Х.
11. Поспеловский Д. Русская Православная Церковь в ХХ веке / Д. Поспеловский. – Москва: Республика, 1995. – 511 с. – ISBN 5-250-02501-3.
12. Мариняк М. Кому вигідне грушівське «чудо»? / М. Мариняк. // Вільна Україна. – 1987. – 13 травня. – С. 3.
13. Ильницький М., Лысюк М. Поговорим о «чуде» / М. Ильницький, М. Лысюк // Львовская правда. – 1987. – 15 травня. – С. 4
14. Курпіль С. Ілюзія зору або «грушівське чудо» / С. Курпіль // Ленінська молодь. – 1987. – 19 травня. – С. 4.
15. Петренко К. Сумнівні силуети / К. Петренко // Радянське слово. – 1987. – 6 травня. – С. 3;
16. Петренко К. Що ж ти вимолюєш, чоловіче? / К. Петренко // Радянське слово. – 1987. – 15 травня. – С. 3;
17. Романів А., Петрів К. Отака «свята» та «божа»... / А. Романів, К. Петрів // Радянське слово. – 1987. – 16 травня. – С. 4;
18. Сивохіп І. Грушівське «чудо» здалека і зблизька / І. Сивохіп // Радянське слово. – 1987. – 20 травня. – С. 4;
19. Розпорядження Дрогобицької районної ради народних депутатів № 99 // Радянське слово. – 1987. – 26 травня. – С. 1
20. Курпіль С. Сенсації навколо Грушева / С. Курпіль // Ленінська молодь. – 1987. – 26 травня. – С. 2.
21. Державний архів Тернопільської області (ДАТО). – ФР. 3241. – Оп. 2. – Спр. 125.
22. ДАТО. – ФР. 3241. – Оп. 2. – Спр. 128.
23. Центральний державний архів громадських об'єднань України (ЦДАГО України). – Ф. 1. – Оп. 25. – Спр. 3330.
24. Свобода совісті і совість // Радянське слово. – 1987. – 13 травня. – С. 1.
25. Копач Г. Є й наші упущення / Г. Копач // Радянське слово. – 1987. – 2 червня. – С. 3.

26. Розпорядження Дрогобицької районної ради народних депутатів № 103 // Радянське слово. – 1987. – 2 червня. – С. 3.
27. ДАТО. – ФР. 3241. – Оп. 2. – Спр. 126.
28. Ступницький С., Дерик О. Збанкрутілі чудотворці / С. Ступницький, О. Дерик // Вільна Україна. – 1987. – 19 серпня. – с. 3;
29. Жолдоков В. «Чудо» на потоці / В. Жолдоков // Ленінська молодь. – 1988. – 23 січня. – с. 2.
30. Державний архів Івано-Франківської області (ДАІФО). – ФР-388. – Оп. 2. – Спр. 211.
31. В советській пресі пишуть про Грушівське чудо // Свобода. – 1987. – 3 липня. – С. 1
32. Галузевий державний архів СБУ (ГДА СБУ). – Ф. 71. – Оп. 9. – Спр. 816.

Аннотація

Рассматриваются события в селе Грушеве Дрогобычского района на Львовщине на протяжении нескольких месяцев 1987 года, которые были связаны с «объявлением Пресвятой Богородицы», известные в истории как «Грушевское чудо». Автор статьи сосредоточил свое внимание на формах и методах противодействия советских органов власти возрождению и публичному проявлению религиозных убеждений среди населения Западной Украины, а также на их роли в развитии процесса легализации Украинской Греко-Католической Церкви.

Ключевые слова: борьба с религией, греко-католическое подполье, «Объявление Богородицы»

Annotation

The article discusses the presumed "apparition of the Holy Virgin", or "the Hrushiv miracle," that took place in 1987 in the village of Hrushiv, Drohobych district, Lviv region. It focuses on the forms and methods of government counteraction aimed to suppress the resurgence and public manifestations of religious belief in the Western Ukraine, as well as on the bearing that these events had on the process of legalization of the Ukrainian Greek Catholic Church.

Keywords: antireligious campaign, Greek Catholic underground, "Marian apparition".

УДК 378.091.8-057.875(092)“1944/1956”

**Світлана Буряк
(Київ)**

МАТЕРІАЛЬНО-ПОБУТОВІ УМОВИ ЖИТТЯ ТА НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ-ІСТОРИКІВ КДПІ ІМЕНІ О.М.ГОРЬКОГО (1944-1956 рр.)

Досліджено матеріально-побутові умови життя, навчання студентів історичного факультету Київського державного педагогічного інституту імені О.М.Горького в повоєнний період (1944-1956 рр.)

Ключові слова: матеріально-побутові умови, студенти-історики, повоєнний період.